

Nieuwsbrief

Jaargang

06

Nummer

15

Januari 2014

NIEUWSBRIEF JOE ENGLISH, KUNSTSCHILDER

Dag beste kunstvriend,

Met deze nieuwsbrief willen wij aansluiten bij de actualiteit. Dicht bij het land waar de Vredesboodschap geboren werd woedt in Syrië een vreselijke oorlog. “Nooit meer oorlog” staat er in vier talen op het Vlaamse Vredesmemoriaal van 14-18 in Diksmuide... Vandaag is er nog een andere onzichtbare oorlog: de “digitale oorlog”, die als een chemisch wapen de geest zou kunnen vergiftigen.

Wat moeten wij onthouden van de Grote Oorlog? Het onweerstaanbaar vermogen van de mens om zijn verworven geluk toch weer om zeep te helpen? Toch zijn er tekenen van hoop. Zoals “de Vredeswake Langemark 2014-18”, “de Vredesdag aan de IJzer” in Diksmuide op 11 november, “de Songs of War” door muziektheater Transparant in Brugge, enz.

Met onze causerie over Joe English en Elisa Goedemé willen wij ook een bijdrage leveren in dit streven. Onze Kerst- en Nieuwjaarwens: VREDE op aarde aan alle mensen van goede wil!

Piet De Baere Co English

Oorlogshumor op prentbriefkaarten 14 – 18

Piet De Baere

1. Gifgas: “Het nieuwe wapen”.

Bijna 100 jaar geleden werd aan het IJzerfront in Zuidschote, -Steenstrate, op donderdag 22 april 1915 om 17u de eerste grote gifgasaanval in de oorlogsgeschiedenis ingezet door de Duitsers (1). *“Wij laten chloor op de vijand los. Die zal pijnloos inslapen en dan ligt het front open.”* Dat was toen het argument om een doorbraak te forceren in de stellingen. Het mislukte.

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:

Joe English, Kunstschilder vzw

Vuldersreitje 2, 8000 Brugge

www.joe-english-kunstschilder.be

In dit nummer

Dag beste kunstvriend pag.1

Oorlogshumor op prentbriefkaarten 14-18 pag.1

Bibliografie en aantekeningen pag.5

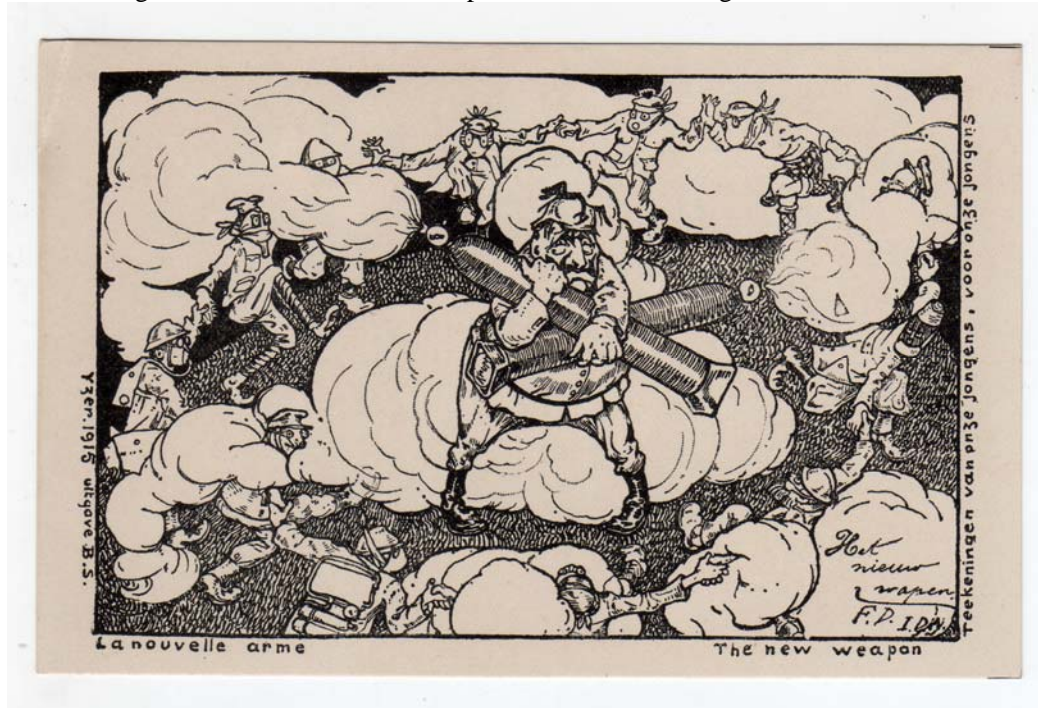
Zes humoristische tekeningen

uit onbezet België pag.7

Vrienden van Joe English pag.8

Kunstkaarten bestellen..... pag.8

Op woensdag 21 augustus 2013 om 5u worden 1300 bewoners van Damascus getroffen door een gasaanval. Weerlose burgers en kinderen worden uitgeroeid. Regeringsleger en rebellen beschuldigen elkaar van deze afschuwelijke misdaad. “Daarmee wordt de rode lijn overschreden”, maar is het gebruik van conventionele wapens niet even misdadig?

2. Galgenhumor anno 1915

In het najaar van 1915 gaf de oorlogskrant de “Belgische Standaard” een reeks prentbriefkaarten uit “Teekeningen van onze jongens voor onze jongens (IJzer 1915)”. De kaarten waren drietalig (Nederlands, Frans en Engels) want bedoeld voor internationale verspreiding. Uit deze reeks zijn ons vijf kaarten bekend met humoristische tekeningen. Een van deze prenten geeft een satirische kijk op de eerste gasaanval met “het nieuwe wapen”. Centraal staat de Duitse keizer Willem II die wijdbeens krampachtig twee gasflessen omklemt waaruit gas ontsnapt. Rondom hem dansen twaalf personen hand in hand omgeven door gaswolken. Het visueel humoristische blijkt ook uit diverse details. Willem II omarmt de gasflessen in de vorm van een Sint-Andreaskruis. De betekenis is duidelijk: de keizer zal gekruisigd worden voor zijn oorlogsmisdaden! De twaalf personen (apostelen?) voeren een dodendans uit. Bij nader toezien zijn het geen skeletten zoals in de middeleeuwse “danse macabre”, maar concrete personages uit het leger. Wij herkennen Belgische, Franse, Engelse, Schotse soldaten en een legerdokter die diverse modellen van gasmaskers dragen. Een knappe tekening met een geladen boodschap! Keizer Willem II zal afgestraft worden wegens zijn misdaad tegen de menselijkheid.

3. Wie was de auteur van “het nieuwe wapen”?

De tekenaar die onderaan rechts signeerde met F.D. I D A is ons onbekend. (IDA = 1ste Divisie Armée) Het moet niet alleen een vakkbekwaam tekenaar geweest zijn. Hij was ook goed op de hoogte van de soldatenkledij en de uitrusting tegen de gasaanvallen die hij knap visueel kon weergeven. Hij wist zelfs dat de gasflessen vervaardigd werden door de firma KRUPP. Kan deze tekening gedeeltelijk het werk zijn van Joe English? **Weet iemand wie soldaat F.D. I D.A. was?**

Enkele elementen op een rijtje die aantonen dat Joe nauw betrokken was bij deze tekening. Bekijken

we even een tweede prentbriefkaart uit dezelfde reeks: “België bezet” waarmee Joe English bekroond werd (2).

Opvallende gelijkenissen tussen de twee prentbriefkaarten zijn:

- de structuur van de tekeningen: Willem II / de Duitse Soldaat staat centraal, rondom hem soldaten in een kring.
- De kledij van de Keizer/soldaat en van de Belgische, Franse en Engelse soldaten.
- Het technisch vakmanschap waarmee de idee visueel werd weergegeven.

Joe had vanaf het najaar van 1915 in Veurne als taak om gasmaskers te vervaardigen (zie bekende foto's en tekeningen), om de maskers te verdelen in de loopgrachten en het gebruik ervan uit te leggen aan de soldaten. Hij stond onder de leiding van Dr. Daels en was zeer goed op de hoogte van de gasapparatuur.(3)

In het totaal zijn er ons twaalf humoristische tekeningen bekend van diverse auteurs die verspreid werden door de oorlogskrant de “Belgische Standaard” van Ildefons Peeters en Juul Filliaert (4). Als professionele illustrator vroegen zij Joe om de tekeningen die naar de B.S. gestuurd werden bij te werken of te “fatsoeneren”. Zo werden deze kaarten bruikbaar als prentbriefkaarten. Signeerde Joe enkele van de bijgewerkte tekeningen onder een schuilnaam? (bijvoorbeeld Raf Goedemé, 6DA). Naast deze humoristische tekeningen verschenen bij de B.S. ook drie “ernstige tekeningen” van Joe, namelijk het populaire “Kerstnachtvisioen”, “Ypres” (Vlamingen gedenk Ieper), en het portret van “Koning Albert (I)”. Vanaf 1916 zou Joe deze taak van corrector of “tekenleraar” van de soldaten verder zetten. Hij ontwierp bijvoorbeeld in opdracht van Dr. Daels de sluitzegels voor het SKVH en illustreerde het boek “Moeder en Zuigeling” dat Daels na WO I zou gebruiken als opleidingscursus voor gynaecologen en vroedvrouwen. Een mooi voorbeeld van de samenwerking tussen de wetenschapper en de kunstenaar.

Volgens Luc Filliaert gaf Frans Daels in 1915 het concept en de opdracht aan de Belgische Standaard om een tekenwedstrijd in te richten en prentbriefkaarten uit te geven. (4) In de loop van 2013 verschenen twee interessante publicaties over de humoristische tekeningen van tijdens de eerste wereldoorlog, over spotprenten en prentbriefkaarten.

Van Damme Paul, Vriend over Vijand. De Grote Oorlog in spotprenten. Lannoo, Tielt, 2013, 352blz. Het rijkelijk geïllustreerde boek brengt 392 spotprenten uit 17 landen. Terecht kreeg dit unieke boek een positieve waardering in de geschreven pers en een tentoonstelling in “Flanders Field” in Ieper. Maar waarom staat er geen enkele spotprent in uit “Bezet België” of uit “het Vrije België”? In een interview zegt de auteur hierover: “Vlaanderen moet (helaas) verstek geven, wegens bezet gebied”. En uit onbezet Vlaanderen achter het IJzerfront?

Een tweede publicatie komt enigszins tegemoet aan deze spijtige lacune: Schoeters Staf, Het Ansicht van de Grote Oorlog. WO I in 303 postkaarten. Davidsfonds, Leuven, 2013, 206 blz. De kaftomslag vermeldt op de achterzijde: “Wist u dat grote kunstenaars postkaarten ontwierpen in dienst van de strijdende partijen? Dat er bijvoorbeeld schitterende exemplaren in omloop waren naar ingekleurde tekeningen van Joe English, de vooraanstaande illustrator van de Vlaamse Beweging?” Vier tekeningen van Joe worden van commentaar voorzien (p 114 - 117). Een versie van de “t en Zal” tekening opgedragen aan krijgsaalmoezenier Jan Bernaerts, “Kerstnachtvisioen aan den IJzer”, de kaftillustratie met de “2 soldaten in tondo” voor het spellingsboekje van Filip De Pillecyn, en “Ik Dien, een Vlaamse soldaat als kathedraalbouwer voorgesteld” (!)

Naast Joe English worden ook 9 tekeningen van Alfons Claerhoudt en 6 tekeningen van Jos Speybroeck voorgesteld. Deze laatste wordt echter niet bij naam genoemd. Volgens ons hebben zijn tekeningen eigenlijk niets met WO I te maken. Uit “Bezet België” worden er in een apart hoofdstuk 14 prenten afgebeeld onder de rubriek “Het activisme”. Over de auteur ervan wordt geen informatie gegeven. Wel worden er andere Belgische(?) kunstenaars voorgesteld in dit boek zoals Maurice Waegemans, Pierre de Châtelet, James Thiriar, André Lynen en...Frank Brangwyn. Het is jammer dat er geen namenindex of bibliografie werd voorzien bij deze mooie uitgave.

Geen van beide auteurs vermeldt dat er reeds in 1974 een reeks tekeningen van 8 prentbriefkaarten uit onbezet België gepubliceerd werden en van enige commentaar voorzien (5). Deze Vlaamse grafische kunstenaars waren o.a. August Nobels, (Al)Fons Ysebaert, Alfons Claerhoudt, Antoon Vandijcksoone, Sus Peeters, Joe English en Leo Smits.

5. Onze wens voor 2014

Onze wens voor 2014 is dat er in de loop van de vier jaar durende herdenking 14-18 een aanvullende publicatie mag verschijnen over de originele tekeningen, prenten en prentbriefkaarten (6) van onze Vlaamse kunstenaars van vóór en achter het IJzerfront (7).

De Duitser aan België: “ik heb u steeds bemind”.

De visuele humor is duidelijk op deze prentbriefkaart getekend door Joe. Tekening en tekst zijn één (8). België wordt voorgesteld als een treurende vrouw. “Wij hebben België lief, wij komen België beschermen”, deelde de jonge ambulancier Rudolf trouwhartig mee aan Virginie Loveling in september 1915. (9)

In bijlage publiceren wij de volledige lijst (10) van de humoristische tekeningen die uitgegeven werden door de Belgische Standaard eind 1915.

Deze prentbriefkaarten met humoristische tekeningen worden nu tentoongesteld in het Bormshuis in Antwerpen: “Herinneringen aan de Grote Oorlog” van 17 dec. 2013 tot 21 juni 2014.

6. Bibliografie en aantekeningen

- (1) In de Grenadierstraat, aan de kruising van de Ieperlee met de N 69 tussen Diksmuide en Ieper, herdenkt een 15m. hoog Memoriaal de Grenadiers die sneuvelden bij de eerste gasaanval op 22 april 1915. Het werd in WO 2 afgebroken door de Duitse bezetter en na de oorlog heropgebouwd.
- (2) Tentoonstellingscatalogus Joe's Kunst, Lannoo, Tielt, 2008, p 92-94.
- (3) Idem, p 82 en p 92 en NEVB, p 836, Daels Frans (°Antwerpen 7.1.1882 + Gent 22.12.1974)
- (4) Filliaert Luc, Als de strijd verademt. Kunstleven aan het front. In: Het Front in kleur, 1914–1918, Gemeentekrediet, Brussel, 1999, p 29-39.
- (5) Paul C. De Baere, De Soldatenkunst aan het IJzerfront. In: Verschaeviana, Brugge, deel 2, 1974, p 33-60.

- (6) Wij geven de voorkeur aan het gebruik van de term prentbriefkaart. Volgens de basistechniek maakt men onderscheid tussen fotografische kaarten, artistieke kaarten (tekeningen, schilderijen, enz.) en handgemaakte kaarten (vb. geborduurd). Het was een belangrijk communicatiemiddel tussen personen om informatie en gevoelens uit te wisselen. Van Lith Hans, Ik denk aan jou. Prentbriefkaarten tussen front en thuisfront 1914-1918. Aprilis, Zaltbommel, 2006, 216 blz.
- (7) Eventueel gelinkt aan een studie en een tentoonstelling?! Bronnen voor deze tekeningen zijn oorlogskranten zoals de “Belgische Standaard”, “Ons Vaderland”, catalogi van tentoonstellingen tijdens WO I, werk van de “Section documentaire artistique” van het Belgisch leger, vele Frontblaadjes, dagboeken en brieven enz.
- (8) De Duitscher aan België: “Ik heb u steeds bemind”, rechtsonder gesigneerd: Joe E.(nglish), 55 CT (compagnie T). Artistieke Prentbriefkaart uit de reeks “Teekeningen uit de loopgrachten” van de Belgische Standaard Yzer 1915.
- (9) Geciteerd in : De Schaepdrijver Sophie, Erfzonde van de twintigste eeuw. Notities bij '14-'18. Houtekiet, Antwerpen, 2013, p 109. In het essay: Drie Vlaamse schrijvers en de Grootte Oorlog. De oorlogsaantekeningen van Virginie Loveling, Stijn Streuvels en Cyriel Verschaeve (p 99 -125).

(10) De 12 prentbriefkaarten met humoristische tekeningen uitgegeven door de Belgische Standaard (1915)

De oorlogskrant de “Belgische Standaard” van pater **Ildefons Peeters** en **Juul Filliaert** verspreidde in 1915 een drietal reeksen prentbriefkaarten met artistieke tekeningen.

Namelijk:

- “Teekeningen van onze jongens voor onze jongens” (reeks 1)
- “Teekeningen uit de loopgrachten” (reeks 2)
- “Teekeningen van de Vuurlijn” (reeks 3)

Er zijn ons 21 kaarten bekend waarvan 12 met humoristische tekeningen (alleen in reeks 1 & 2).

Op pagina 7 vindt u zes voorbeelden.

- 1.1 **F.D. = ? Het nieuwe wapen.** La nouvelle arme. The new weapon.
 - 1.2 **Joe E(nglish) / België bezet.** La Belgique occupée. Belgium occupied.
 - 1.3 **Raf Goedemée / Allah is groot en Wilhelm is zijn profeet.** Allah est grand et Wilhelm est son prophète. Allah is great and Wilhelm is his prophet.
 - 1.4 **Sus Peeters / Het vijlen van de ring.** La fabrication de la bague. Ring manufactory.
 - 1.5 **A. Ysebaert / Blijde ontvangst.** Accueil chaleureux. A hearty reception.
- =====
- 2.1 **F. Claerhout / Wroeging.** Bijgevoegde tekst: “Voor God en de geschiedenis zweer ik dat mijn geweten zuiver is, ik heb den oorlog niet gewild (Manifest van den Keizer)”.
 - 2.2 **Joe E(nglish) / De Duitscher aan België: “Ik heb u steeds bemind.”**
 - 2.3 **Sus Peeters / Op jacht**
 - 2.4 **A. J. Smits / De Blijde intreding van Kaiser Wilhelm in Parijs.**
 (links) “gezien door een Duitschen verrekijker...”
 (rechts) “en door eenen Belgischen!”
 - 2.5 **A. Ysebaert / (Het Afscheid)**
 - 2.6 **A. Ysebaert / België's laatste hoop**
 - 2.7 **A. Ysebaert / (Got mit uns)**

Zes Humoristische tekeningen uit “Onbezet België”

Wie weet er wat deze tekeningen voorstellen? Graag uw commentaar aub voor onze volgende Nieuwsbrief.

1.3 Allah is groot en Wilhelm is zijn profeet.
Raf Goedemée

2.1 Wroeging. F. Claerhout

2.4 De Blijde intrede van Kaiser Wilhelm in Parijs. A.J. Smits

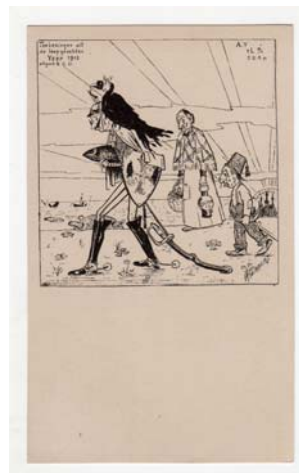
1.5 Blijde Ontvangst. A. Ysebaert

2.5 Het afscheid. A. Ysebaert

2.7 Got mit uns. A. Ysebaert

Overzicht van presentaties over “Leven en werk van Joe English & Elisa Goedemé”

Datum	Plaats	Vereniging
13 jan 2014	Brugge	Neos St.-Kruis
16 febr 2014	Brugge	Kon. Gidsenbond
01 maa 2014	St.-Niklaas	Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen
10 maa 2014	Leuven	Seniorama
21 maa 2014	Menen-Wevelgem	Gidsenkring
25 april 2014	Diksmuide	Vlaamse Westhoekvrienden (VI@s)
13 mei 2014	Torhout	Marnixring

Overleden vriend van vzw Joe English

Ameloot Frans

Reninge

Nieuwe en hernieuwde steunende vrienden van vzw Joe English

Michiels- Bosteels Michel & Chris

Koksijde

De Vriend Jan & Lieve

Schaarbeek

Delheye Joannes

Knokke-Heist

Essel René

Veurne

Claeys Jozef

Zedelgem

Kunstkaarten bestellen

Ondergetekende : naam, voornaam, adres en handtekening.

.....
.....

- Bestelt hierbij reeks(en) 7 kunstkaarten (K 1 tot 7) = 14€per reeks
 Bestelt hierbij reeks(en) 4 postkaarten (P 1 tot 4) = 8€per reeks

(2 €per kaart) verzendingskosten inclusief vanaf minimum bestelling van 1 reeks

En schrijft €..... over op rekening 121-0405563-84 van de vzw Joe English, kunstschilder,

met vermelding: ex. kunstkaarten J.E.

